

ASIA

Kärjänotaarin virkarikos

ESITUTKINTA

X oli toimiessaan kärjänotaarina Oulun kärjäoikeudessa ratkaissut 7.11.2014 takaajan vastuuta koskeneen asian antamalla siinä kantajana olleen pankin hyväksi yksipuolisen tuomion. X oli velvoittanut vastaajana asiassa olleen Y:n maksamaan pankin velallisyhtiön velan vakuudeksi antamansa 40.000 euroon rajatun takaussitoumuksen perusteella pankille muun ohella velallisyhtiön velan 60.000 euron suuruisen pääoman korkoineen.

Y oli hakenut asiassa takaisinsaantia. Oulun kärjäoikeus oli 21.4.2015 vahvistanut asiassa sovinnon, jonka mukaan Y suorittaa kantajana olleelle pankille 40.000 euroa korkoineen. Kärjäoikeus on todennut ratkaisussaan, että yksipuolinen tuomio oli annettu virheellisesti ennen kärjäoikeuden vastaajan vastaukselle asettaman määräjän päättymistä.

Y oli pyytänyt Oulun poliisilaitosta tutkimaan, oliko X syylistynyt asiassa rikokseen antamalla yksipuolisen tuomion, vaikka Y:lle asetettu aika vastauksen antamiselle ei ollut vielä päättynyt, ja velvoittamalla edellä kerrotuin tavoin vastaajan suorittamaan pankille koko mainitun velan pääoman korkoineen, vaikka Y:n takausvastuu oli rajattu 40.000 euroon.

Oulun poliisilaitos on suorittanut asiassa esitutkinnan ja siirtänyt asian syyteharkintaani. Poliisi on pyynnöstäni toimittanut asiassa vielä lisätutkintaa.

RATKAISU

1 Arviointi

1.1 Käräjänotaari X:n menettely

Riita-asian ratkaisemisesta valmistelua jatkamatta on säädetty oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 13 §:n 1 momentissa (768/2002) seuraavaa:

Jos vastaaja, jota on kehoitettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu,

- 1) ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa tai
- 2) ei ole esittänyt vastauksessaan kanteen vastustamiselle perustetta tai vetoa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla.

X on esitutkinnassa rikoksesta epäiltynä kertonut, että hän oli kysymyksessä olevassa asiassa tarkistanut ”juttukansista, että vastineen antamisen määräpäivä oli mennyt umpeen”. Hän ei ilmoittamansa mukaan ollut ollut tietoinen siitä, että vastaaja oli asiassa hakenut vastauksen antamisen määräajan pidennystä. X on lisäksi kertonut, että hänen asiassa antamansa yksipuolinen tuomio ei ollut hänen tulostamansa ja että käräjäoikeuden kärjäsihteeri oli toimittanut asian asiakirjat hänen postilokeroonsa käräjäoikeudessa. X on todennut, että kärjäsihteerit ”eivät lähtökohtaisesti tuo näitä asiakirjoja, jos ei vastineen antamisen määräpäivä ole mennyt umpeen”.

Olen lisätutkintapyynnössäni pyytänyt poliisia selvittämään, mikä oli asiassa vastaajalle alun perin asetettu määräaika, kuka ja miten määräajan jatkamisesta oli päättännyt ja oliko tieto määräajan pidentämisestä ollut X:n käydessä hänen ratkaistessaan asian.

Lisätutkintapöytäkirjan sisältämästä asiankäsittelyjärjestelmä Tuomaksesta tulostetun kyseisen asian arkistopäiväkirjasta ilmenee seuraavaa: Asiassa vastaajalle kirjallisen vastauksen antamiselle alun perin asetettu määräpäivä on ollut 28.10.2014. Kärjäsihteeri on 21.10.2014 myöntänyt vastaajalle määräajan pidennyksen 17.11.2014 saakka. Kun vastaaja on 11.11.2014 X:n jo ratkaistua asian yksipuolisella tuomiolla vielä pyytänyt hänelle asetetun uuden määräajan pidentämistä, on vastaajalle soitettu käräjäoikeudesta ja ”selitetty tilanne, pahoiteltu ja annettu tieto takaisinsaannin hakemisesta”.

Minulla ei ole aihetta epäillä mainittujen asiankäsittelyjärjestelmäkirjausten paikkansapitävyyttä. Niiden perusteella on vastaajalle asetettu uusi määräpäivä ollut X:n nähtävissä asiankäsittelyjärjestelmässä hänen ratkaistessaan asian, vaikka tieto ei olisi käynyt ilmi X:lle toimitetuista asiakirjoista. Asiasta varmistuminen on kuulunut X:n virkavelvollisuuksiin.

Kantajana asiassa ollut pankki oli haastehakemuksessaan vaatinut, että vastaaja velvoitetaan ”takausvastuunsa mukaisesti” suorittamaan muun ohella 60.000 euron pääomasaatava korkoineen. Vaatimuksen perusteluissa pankki on todennut, että vastaaja oli ”9.10.2007 allekirjoittanut rahamääräisesti (40 000,00 €) rajatun erityistakaussitoumuksen” pankin velallisena olleen yhtiön pääomaltaan 60.000 euron suuruisesta velasta. Haastehakemuksen mukaan yhtiö oli 21.1.2013 asetettu konkurssiin, jolloin pankki oli eräännyttänyt luoton takaajaa kohtaan heti takaisinmaksettavaksi. Kerrottu vaatimuksen peruste käy ilmi myös X:n allekirjoittamasta yksipuolisesta tuomiosta.

Kantajan edellä kerrottu velan pääomaa ja sille määrättävää viivästyskorkoa koskenut vaatimus on ollut edellä selostetussa lainkohdassa tarkoitettu tavoin selvästi perusteeton siltä osin kuin pääoma ja vaaditun koron perusteena ollut pääoma ovat ylittäneet takaajan vastuun rahamääräisen ylärajan. Mikäli vastaaja ei yksipuolisessa tuomiossa todettu tavoin olisi vastannut määrääjässä, olisi kantajan vaatimus kyseisiltä osin tullut hylätä tuomiolla. X on esitutkinnassa todennut pitävänsä mahdollisena, että hänen antamassaan ratkaisussa on ”myös tältä osin virhe”.

Poliisi on esitutkinnassa kysynyt X:ltä, oliko hän mielestään perehtynyt riittävällä huolellisuudella haastehakemukseen ja annettuihin määräaikoihin. X on vastannut: ”Ilmeisestikään en, sillä virheellinen tuomio on päässyt lähtemään ulos.” X ei mielestään kuitenkaan ole syyllistynyt asiassa virkavelvollisuuden rikkomiseen, koska hän ei ollut ”tehnyt tahallisesti mitään”. Hän ei mielestään ole syyllistynyt asiassa myöskään tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen, sillä asian vastaaja ei hänen mukaansa ole kärsinyt asiassa vahinkoa ja asiaa on pidettävä ”aiheutetun vahingon kannalta, teon vahingollisuus ja vaarallisuus sekä muut seikat huomioiden vähäisenä”.

Suoritettuna esitutkinnan perusteella pidän selvitettyinä, että X on rikkonut oikeudenkäymiskäärän 5 luvun 13 §:ssä säädetyn virkavelvollisuutensa ratkaistessaan asian yksipuolisella tuomiolla, vaikka laissa kyseisenlaiselle ratkaisulle säädettyjä edellytyksiä ei ollut olemassa, koska vastaajalle vastauksen antamiseksi asetettu määräaika ei ollut kulunut umpeen ja kantajan vaatimus lisäksi edellä todettu tavoin oli osin selvästi perusteeton.

1.2 X:n menettelyn rikosoikeudellinen arviointi

Olen edellä kohdassa 1.1 esittämilläni perusteilla arvioinut X:n käräjänotaarina rikkoneen virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin perustuneen virkavelvollisuutensa. Minulla ei asiasta esitutkinnassa saadun selvityksen perusteella ole perusteita todeta hänen rikkoneen virkavelvollisuuttaan tahallaan, vaan totean hänen toimineen velvollisuuksiensa vastaisesti huolimattomuuttaan.

Rikoslain 40 luvun 10 §:n (604/2002) mukaan jos virkamies virkaansa toimittaessaan huolimattomuudesta muulla kuin luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen, hänet on tuomittava tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta varoitukseen tai sakkoon.

X:n edellä selostettu tavoin menettelystään esitutkinnassa esittämän käsityksen mukaan hän ei ole syyllistynyt asiassa tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen, koska hänen tekoaan on pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä.

Virkarikoslainsäädännön uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 58/1988 vp s. 19) on todettu muun ohella, ettei rangaistavuuden ulottaminen vähäisiin, lähinnä määrättyä menettelytapaa koskevien säännösten rikkomuksiin, joilla ei ole viran asianmukaisen hoidon tai yksityisten etujen kannalta mainittavampaa merkitystä, ole tarkoituksenmukaista. Lisäksi siinä on todettu (s. 65), ettei säännöksillä ole tarkoin määriteltävissä, milloin virkavelvollisuuden rikkomista voidaan pitää vähäisenä, ja että tämän arvioiminen jää syyttäväviranomaisen ja viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi.

Vähäisyyttä arvioitaessa on edellä kerrotun perusteella huomiota kiinnitettävä muun muassa siihen, miten olennaisesti tekijä on menetellyt vastoin sitä mitä edellytetään kysymyksessä olevan viran asianmukaiselta hoitamiselta, ja missä määrin virkamiehen menettely on loukannut tai vaarantanut yksityistä etua. Oikeuskäytännössä on annettu merkitystä myös sille, miten vakavasti teko vaarantaa luottamusta viranomaisen toiminnan asianmukaisuuteen (esim. KKO 2001:54).

Esitutkimateriaalista ei sinänsä käy ilmi, missä määrin X:n menettelystä mahdollisesti on aiheutunut vastaajana asiassa olleelle Y:lle taloudellista vahinkoa. Y on asianomistajakuulustelussa ilmoittanut esittävänsä itse vahingonkorvausvaatimuksensa mahdollisen oikeudenkäynnin yhteydessä. X:n menettelyn seurauksena Y on kuitenkin ainakin joutunut hakemaan asiassa takaisinsaantia.

X on edellä todetuin tavoin menetellyt virheellisesti lainkäyttöasiaa ratkaistessaan eli käräjänotaarin tehtävien ydinalueella. Hänen menettelynsä on rikkonut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeena perustuslain 21 §:n 2 momentissa mainittua vastaajan oikeutta tulla kuuluksi ennen asiansa ratkaisemista tuomioistuimessa. Menettely on lisäksi omiaan vaarantamaan luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Arvioni mukaan X:n teko ei edellä kerrotuilla perusteilla ole tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen rikostunnusmerkistössä tarkoitettuin tavoin kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

2 Toimenpiteet

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n (536/2011) 1 momentissa on säädetty, että jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan aihetta syytteen nostamiseen.

Olen harkinnassani päätenyt siihen, ettei minulla ole aihetta määrätä nostettavaksi asiassa syytettä. Sen sijaan annan X:lle valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettua huomautuksen. Totean X:n syylistyneen edellä selostetulla menettelyllään rikoslain 40 luvun 10 §:ssä rangaistavaksi säädettyyn tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen.

Syytteen nostamisen aiheellisuutta harkitessani olen ottanut huomioon sen, että kyse on tuomioistuinharjoittelua suorittaneen käräjänotaarin menettelystä. X:n esitutkimuskertomuksesta ilmenee X:n luottaneen asian hänen ratkaistavakseen tuoneen kärjäsihteerin varmistaneen normaaliin tapaan, että vastaajalle vastauksen antamiseksi asetettu määräaika todella oli kulu-
nut umpeen. Suoritetussa esitutkinnassa ei ole saatu selvitystä siitä, että määräajan jatkaminen olisi käynyt ilmi kärjäsihteerin X:lle toimittamista asiakirjoista. Vaikka X:n tekoa ei edellä arvioimallani tavalla voida pitää tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettulla tavalla vähäisenä, tekevät kerrotut olosuhteet kuitenkin tuomioistuinharjoittelua suorittaneen X:n virheellisen menettelyn jossakin määrin ymmärrettäväksi. Lisäksi X:n laiminlyöntien tosiasialliset seuraamukset näyttäisivät jääneen verraten vähäisiksi asian vastaajan takaisinsaantihakemuksen johdosta uudelleen käsiteltäväkseen saaneen kärjääioikeuden kumottua X:n asiassa antaman yksipuolisen tuomion.

X:llä on valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 4 momentissa (58/2013) säädettyin tavoin oikeus saada edellä oleva syyllisyyttä koskeva ratkaisuni tuomioistuimen käsiteltäväksi. Vaatimus tuomioistuinkäsittelystä on mainitun lainkohdan mukaisesti toimitettava minulle kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona huomautus on annettu tiedoksi.

Huomautus annetaan tiedoksi tällä postitse tänään X:lle lähetettävällä päätöksellä. Jäljennös tästä päätöksestä lähetetään tiedoksi myös asianomistajana esitutkinnassa kuullulle Y:lle sekä Oulun käräjäoikeuden laamannille.

Oikeuskansleri

Jaakko Jonkka

Osastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Petri Martikainen

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi